

vaného a socialisticky angažovaného občana. Právě tato závěrečná část přináší mnoho otevřených problémů, ukazuje cesty dalších výzkumů a klade čtenáři oprávněné otázky a problémy. A v tom je nepochybně jeden z významných rysů Jůvovy podnětné monografie.

*Jarmila Novotná*

*Lili Monátová:*

### **Otázky rozumové výchovy, UJEP, Brno 1978, 209 str.**

V systému komunistické výchovy hraje výchova rozumová centrální úlohu; rozvíjí jedince ve vědách přírodních i společenských, formuje jeho poznávací schopnosti, utváří jeho řečové dovednosti a především vytváří předpoklady pro jeho vědecký ateistický světový názor, který je ústředním článkem a konečným vyústěním této výchovné složky. Není proto bez zajímavosti, že právě syntetická analýza rozumové výchovy v kontextu výchovy komunistické se objevuje v odborné pedagogické literatuře daleko sporadičtěji než například analýza výchovy pracovní, výchovy morální nebo výchovy estetické. Je to jistě dáno složitostí dané problematiky i relativně menší ujasněností některých problémů a jejich vzájemné kontinuity. O to více je třeba přivítat práci doc. PhDr. Lili Monátové, CSc., *Otázky rozumové výchovy*, která vyšla v roce 1978 ve Spisech filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně. Jde o práci originální, která na základě dlouhodobého autorčina výzkumu i širokého rozhledu v odborné literatuře poskytuje syntetický pohled na rozumovou výchovu dětí a mládeže, pohled zaměřený především k prvním fázím rozumového rozvoje, které jsou z hlediska konečných výsledků rozhodující.

V první části svého spisu podává autorka koncentrovaný a zasvěcený pohled na vývoj koncepce rozumové výchovy dětí a mládeže v klasických pedagogických systémech se zvláštním zřetelem k nejnovějšímu vývoji v socialistickém i nesocialistickém světě. Na to navazuje významná kapitola o výzkumu v oblasti rozumové výchovy; zde se plně uplatnila autorčina badatelská erudice a schopnost kriticky se vyrovnat s různými přístupy k výzkumu v této tak náročné oblasti vývoje a výchovy dítěte. Tato kapitola je zvláště cenná pro každého, kdo hledá nejvýhodnější metody a formy, jak koncipovat, realizovat a vyhodnocovat výzkum v dané oblasti.

Výsledky autorčiny mnohaleté badatelské práce jsou koncentrovány v kapitole třetí a čtvrté. Třetí kapitola nazvaná Komplexní výzkum poznatkové struktury dětí přináší srovnání osnov pro školu mateřskou a základní, rozebírá metody vzdělání na mateřské škole a poskytuje komparativní analýzu přírodovědných poznatků šestiměsíčních dětí. Celá práce vyúsťuje v kapitole čtvrté, která formuluje obecnou koncepci rozumové výchovy. Autorka v ní podrobně rozebírá výchovu jazykovou a výchovu poznávacích schopností, výchovu předvědeckou, vědeckou a výchovu světonázorovou. Zároveň ukazuje, jak racionální rozvoj dětí je těsně spjat s rozvojem kladných citových a volných procesů, od nichž tuto výchovu nikdy nemůžeme odtrhnout.

Hodnotíme-li práci jako celek, je nutno především vyzvednout její systémový charakter, její důslednou snahu o precizní formulace problémů, o kritické zhodnocení dosavadního snažení a o rozpracování takové koncepce rozumové výchovy dětí, která by byla adekvátní potřebám i podmínkám vyspělé socialistické společnosti. Autorce se podařilo překonat jednostrannosti v koncepci rozumové výchovy, se kterými se většinou setkáváme, proporcčně skloubit hledisko materiální i formativní, odhalit celou složitou strukturu dílčích cílů rozumové výchovy a jejich vzájemnou podmíněnost a ani na okamžik nepustit se zřetele tu základní okolnost, že každou složku komunistické výchovy musíme vždy vidět v rámci celku ve složitých vazbách k ostatním složkám, ať již jde o složku pracovní, mravní, estetickou nebo tělesnou. I když práce na jedné straně přináší promyšlený a dostatečně zdůvodněný systém rozumové výchovy, poskytuje čtenáři i nesčetné podněty pro další zkoumání v teoretické rovině i pro bezprostřední aplikaci v terenní praxi. Tím tato práce jistě napomůže k dalšímu rozvoji teorie rozumové výchovy i k inovaci současně praxe na mateřských a základních školách.

*Vladimír Jůva.*